

УДК 658.012

Бойко О.В., к.е.н., доцент

Герус С.Є., магістрант

Луцький національний технічний університет

УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ-ВИРОБНИКІВ ЦУКРУ

Стаття присвячена розвитку теоретичних, методичних та практичних засад управління ресурсним потенціалом підприємств-виробників цукру. Розглянуто та узагальнено основні підходи до визначення поняття «ресурсний потенціал підприємства». Проаналізовано складові ресурсного потенціалу підприємств-виробників цукру. Обґрунтовано доцільність застосування системи ефективного управління ресурсним потенціалом підприємств цукрової промисловості.

Ключові слова: потенціал, ресурсний потенціал, ефективність управління ресурсним потенціалом, підприємства-виробники цукру, конкурентоспроможність підприємства.

Boyko O., Herus S.

MANAGEMENT OF RESOURCE POTENTIAL OF SUGAR INDUSTRY ENTERPRISES

The article is devoted to the development of theoretical, methodological and practical principles of resource potential management of sugar industry enterprises. The role of resource potential under current conditions of heightened competition has been determined. The main approaches to the definition of «enterprise resource potential» has been considered and summarized. The components of the resource potential of sugar industry enterprises have been analyzed. The main directions of improvement of each component of the resource potential of the domestic sugar industry enterprises have been formed on the basis of the analysis. The expediency of application of effective management of resource potential of sugar industry enterprises that promote inclusive economic development and improve the competitiveness of sugar producers has been substantiated. The conducted researches allow to make a conclusion that the stable economic development of the sugar industry enterprises is possible the modernization of equipment and the introduction of advanced technology of sugar production; stimulation of investment and innovation policy; introduction of favorable pricing policies; development of external markets for products; providing enterprises with highly qualified staff.

Key words: potential, resource potential, efficiency management of resource potential, sugar industry enterprises, the competitiveness of enterprise.

Бойко О.В., Герус С.Е.

УПРАВЛЕНИЕ РЕСУРСНЫМ ПОТЕНЦИАЛОМ ПРЕДПРИЯТИЙ-ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ САХАРА

Статья посвящена развитию теоретических, методических и практических основ управления ресурсным потенциалом предприятий-производителей сахара. Рассмотрены и обобщены основные подходы к определению понятия «ресурсный потенциал предприятия». Проанализированы составляющие ресурсного потенциала предприятий-производителей сахара. Обоснована целесообразность применения системы эффективного управления ресурсным потенциалом предприятий сахарной промышленности.

Ключевые слова: потенциал, ресурсный потенциал, эффективность, управление ресурсным потенциалом, предприятия-производители сахара, конкурентоспособность предприятия.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Основою соціально-економічного розвитку будь-якого підприємства є його ресурсний потенціал, кількісні та якісні характеристики якого відображають впорядковану сукупність ресурсів, що включають фінансові, виробничі, трудові та інформаційні ресурси. Закономірним результатом використання ресурсного потенціалу підприємств цукрової галузі є, насамперед, виробництво продукції високої якості, що дає можливість отримання високої віддачі. На сьогодні гострою проблемою у цукровій галузі України є зменшення виробничих потужностей, недостатнє фінансування, порушення цінового паритету, втрата зовнішніх ринків збуту, скорочення кількості цукрових заводів. З огляду на це, важливою передумовою забезпечення розвитку підприємств є ефективне управління ресурсним потенціалом.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Вагомий внесок у розвиток методології управління ресурсним потенціалом підприємства зробили такі зарубіжні і вітчизняні вчені, як В.Г. Андрійчук, О.А. Богущкий, В.Р. Боєв, П.І. Гайдуцький, П. Друкер, Н.С. Краснокутська, О.В. Кристальний, І.І. Лукінов, А.Н. Люкшинов, Л.Г. Окоркова, Т.І. Олійник, І.М. Репіна, Д. Рубінфельд, П.Т. Саблук, С.Е. Сердак, А. Томпсон, О.В. Ульянченко, І.Г. Ушачов, О.С. Федонін,

Т.Г.Храмцова та інші. У дослідженнях названих авторів фундаментально висвітлено питання ресурсного потенціалу підприємства, процесу управління ним, а також окреслено основні підходи до його оцінки. Водночас, все ще залишаються недостатньо дослідженими проблеми управління ресурсним потенціалом підприємств цукрової промисловості, які характеризуються монопродуктовим характером виробництва, що обумовило необхідність проведення подальших досліджень.

Цілі статті. Мета даної статті полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо управління ресурсним потенціалом підприємств-виробників цукру.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Сучасний етап розвитку економіки диктує нові вимоги та правила до механізмів формування й функціонування підприємств в умовах ринкового господарювання. Наявність ресурсного потенціалу на підприємстві ще не свідчить про ефективність діяльності підприємства. Ефективна діяльність підприємства забезпечується, в першу чергу, за рахунок якості використання ресурсного потенціалу.

Зазначене обумовлює необхідність розгляду різних підходів вчених щодо розкриття змісту категорії «ресурсний потенціал».

На думку Сердака С.Е. [5], ресурсний потенціал підприємства – це сукупність матеріальних, нематеріальних, трудових, фінансових ресурсів, зокрема здатність робітників підприємства ефективно використовувати названі ресурси для виконання місії, досягнення поточних та стратегічних цілей підприємства.

Храмцова Т.Г. [6] вважає, що ресурсний потенціал підприємства – це не тільки і не просто кількість ресурсів, але і закладена в них можливість розвитку системи в заданому напрямі.

Олійник Т.І. [4] визначає ресурсний потенціал підприємства як систему взаємопов'язаних різних видів ресурсів, які є у розпорядженні підприємства або можуть бути залучені до його господарської діяльності для максимального задоволення потреб споживачів та підвищення його конкурентоспроможності на ринку.

На основі викладених підходів під ресурсним потенціалом

слід розуміти сукупність потенціалів (кадрового, маркетингового, виробничого, інформаційного, інноваційного, фінансового), навичок і можливостей керівників, фахівців та інших категорій виробничого потенціалу для виконання робіт (послуг), одержання максимального прибутку і забезпечення функціонування й розвитку підприємства.

Дослідженням встановлено, що тривала економічна криза, яка охопила всі галузі агропромислового виробництва, особливо відчутно позначилася на цукровому виробництві. Вона призвела до руйнування ресурсного потенціалу підприємств цукрової промисловості, різкого спаду виробництва цукру і витіснення вітчизняних товаровиробників із зовнішнього ринку. На сьогодні гострою проблемою у цукровій галузі України є зменшення виробничих потужностей та скорочення кількості цукрових заводів.

Проведемо аналіз основних складових ресурсного потенціалу вітчизняних підприємств-виробників цукру, зокрема, виробничого, фінансового, інноваційного, інформаційного, маркетингового та кадрового потенціалу.

Оцінюючи виробничий потенціал підприємств цукрової галузі, необхідно зазначити, що коефіцієнт зношення цукрових заводів становить близько 60 %. Більшість вітчизняних заводів мають невеликі потужності із переробки солодких коренів. Протягом останніх років спостерігається тенденція скорочення обсягів виробництва цукру: у 2011 р. цукровими заводами України було вироблено 2586 тис. т цукру, у 2012 р. – 2143 тис. т, а у 2013 – 1263 тис. т [2]. Виробництво на вітчизняних заводах є значно трудо- та матеріаломістким. Такий стан призвів до значного зниження ефективності виробництва цукру, і як наслідок частина цукрових заводів стали неконкурентоспроможними. Одним із основних заходів удосконалення виробничого потенціалу є здійснення модернізації обладнання підприємств-виробників цукру, що дозволить підвищити якість продукції та знизити собівартість.

На сьогоднішній день фінансовий потенціал підприємств-виробників цукру є низьким, про що свідчить збитковість цукрової галузі в цілому. Відсутність джерел фінансування зумовлює

низький рівень інноваційного потенціалу. Варто відзначити, що обсяги інвестицій за рахунок усіх джерел фінансування є досить малими, тому не сприяють відтворенню ресурсного потенціалу до необхідного рівня. Це зумовлено тим, що інвестиції в цукрову галузь – це «довгі» інвестиції. Активізація інвестиційної політики, проведення єдиної державної інноваційної політики, стабілізація політичної ситуації в країні дозволять здійснити всебічну реструктуризацію виробничих потужностей та впровадити нові, більш прогресивні технології виробництва цукру. Це забезпечить підвищення рівня ефективності ресурсного потенціалу підприємств цукрової промисловості та їх конкурентоспроможності.

Інформаційний потенціал підприємств цукрової галузі забезпечує оптимізацію інформаційних потоків, які функціонують всередині підприємств і які надходять до них із зовнішнього середовища. Цукрові заводи України забезпечені мікропроцесорними системами автоматизації технологічних процесів та комплексів. В останні роки розробляються і впроваджуються системи управління виробництвом – MES-системи, які базуються на використанні достовірної інформації про стан технологічного процесу (виробництва чи підприємства в цілому) [1, с. 10]. Для удосконалення інформаційного потенціалу підприємств цукрової промисловості доцільно створити корпоративні інформаційні системи. Їх практичне застосування дозволить здійснювати оперативну оцінку ефективності цукрового виробництва, що є актуальним в сучасних умовах економії енергоресурсів.

Маркетинговий потенціал підприємств-виробників цукру характеризується вузьким асортиментом продукції, відсутністю орієнтації на зовнішні ринки, відсутністю маркетингового моніторингу ринку. Ринкова ціна цукру не покриває собівартості, внаслідок чого виробництво цукру є нерентабельним. Тому маркетинговий потенціал вимагає сприятливого цінового механізму з боку держави. Для удосконалення товарної політики необхідно здійснити розробку номенклатури нової продукції. На сьогодні на ринку існує потреба в цукрі-сирці з цукрових буряків – це цікавить

транснаціональні компанії і є резервом розширення зовнішнього ринку.

Для економічного зростання підприємств важливим фактором є їх кадровий потенціал. Робота підприємств цукрової промисловості значною мірою залежить від наукового потенціалу галузі, рівня підготовки керівників, спеціалістів, зайнятих на виробництві. Структурні зміни в управлінні цукрових заводів призвели до припливу на заводи спеціалістів, які не мають відповідної освіти, стажу роботи, що негативно впливає на роботу підприємств. Необхідною умовою розвитку кадрового потенціалу є розробка кадрової політики, яка спрямована на підвищення кваліфікації та освітнього рівня персоналу, а також забезпечення відповідності рівня кваліфікації працівників потребам бурякоцукрового виробництва.

Проведений аналіз нинішнього стану розвитку ресурсного потенціалу підприємств цукрової галузі дозволив зробити висновок щодо існування першочергової проблеми, яка стримує розвиток цукрових заводів, а саме високої собівартості виробництва цукру, що зумовлено недостатнім забезпеченням їх цукровими буряками; низьким рівнем використання виробничих потужностей; щорічним підвищенням цін на допоміжні матеріали, паливо та енергію.

Для забезпечення стабільного економічного розвитку підприємств-виробників цукру необхідно здійснювати ефективне управління ресурсним потенціалом. Даний процес повинен являти собою гнучку систему, що буде змінюватись, пристосовуватись до ринкових умов, при цьому виробляти якісну продукцію та забезпечувати загальний розвиток підприємства [3]. З огляду на відзначене доцільно застосовувати системний підхід до ефективного управління ресурсним потенціалом підприємств цукрової промисловості, який передбачає таку послідовність дій:

- встановлення місії (визначення основних пріоритетів діяльності підприємства);
- встановлення цілей (формування основних напрямів діяльності підприємства на ринку цукру);

- формування стратегії діяльності підприємства (планування діяльності на основі аналізу ринку цукру та внутрішнього середовища підприємства);
- організація структури та складу ресурсного потенціалу підприємства (фінансове, матеріально-технічне, кадрове, інформаційне забезпечення);
- управління ресурсним потенціалом (застосування функцій, принципів та методів управління);
- оцінка ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства цукрової галузі (аналіз та оцінка ефективності);
- досягнення ефективності (рівень рентабельності, прибуток, рівень інвестиційної привабливості);
- корегування процесу управління за результатами досягнення ефективності (визначення необхідних дій, що корегують процес управління, їх затвердження);
- контроль (моніторинг функціонування процесу управління ресурсним потенціалом);
- планування та визначення умов розвитку ресурсного потенціалу (планування змін);
- впровадження змін (реалізація необхідних організаційно-управлінських змін).

Запропонована система дозволяє визначити, які саме внутрішні характеристики ресурсного потенціалу послаблюють результативність досягнення ефективності. Забезпечення внутрішньої рухливості та гнучкості є основою ефективного управління ресурсним потенціалом та досягнення загального економічного розвитку підприємства-виробника цукру.

Узагальнюючи вищевикладені рекомендації, з метою підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом підприємств-виробників цукру доцільно виокремити основні напрямки удосконалення його складових (табл. 1).

Таким чином, здійснений аналіз ресурсного потенціалу підприємств-виробників цукру дає змогу стверджувати, що покращення економічної ситуації в цукровій промисловості і забезпечення максимального використання її можливостей можливе

лише за умови раціонального використання ресурсів на основі їх пропорційності і збалансованості.

Таблиця 1

Напрямки підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом підприємств-виробників цукру

Складова потенціалу	Рекомендації
Виробничий потенціал	Удосконалення загальної структури виробництва. Зменшення внутрішньозмінних простоїв обладнання. Ефективне управління матеріальними запасами. Модернізація устаткування. Мінімізація транспортно-складських витрат.
Фінансовий потенціал	Ефективне фінансове планування. Регулювання руху фінансових ресурсів. Розробка стійкої фінансової стратегії. Залучення фінансових інвестицій.
Інформаційний потенціал	Удосконалення програмного забезпечення інформаційних систем. Формування комплексної інформаційної системи. Моніторинг інформаційних ризиків.
Маркетинговий потенціал	Удосконалення цінового механізму. Своєчасне визначення існуючих потреб ринку. Розширення товарного асортименту. Розробка маркетингових програм.
Кадровий потенціал	Раціональне планування трудових ресурсів. Удосконалення системи оплати праці. Розробка програми навчання персоналу. Удосконалення системи мотивації.

Висновки. Підводячи підсумки проведених досліджень, можна зробити висновок, що управління ресурсним потенціалом підприємства – це діяльність, спрямована на системне управління всіма компонентами ресурсного потенціалу з метою реалізації цілей підприємства та підвищення ефективності використання всіх його ресурсів. Забезпечення ефективного управління ресурсним потенціалом підприємств цукрової промисловості можливе за

умови забезпечення раціонального використання матеріальних ресурсів; застосування ресурсозберігаючих технологій; забезпечення стабільності формування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів; ефективного управління маркетинговою діяльністю; раціонального використання трудових ресурсів; розвитку інноваційних процесів і впровадження їх результатів у забезпечення інтенсифікації бурякоцукрового виробництва.

1. Белоусов В. Ю. Система управления предприятием на корпоративном и верхнем уровнях АСУ в сахарной промышленности / В. Ю. Белоусов, А. Ф. Литвинов, О. А. Потапов // Промышленные АСУ и контроллеры. – 2005. – № 3. – С. 9–11.

2. Державна служба статистики. [Електронний ресурс] – режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/prm_ric_u/vov2005_u.html.

3. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»: Дніпропетровський державний аграрний університет [Електронний ресурс]: Система ефективного управління ресурсним потенціалом підприємства / О. І. Шаманська. – 2013. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/>

4. Олійник Т. І. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, структура, стратегія використання / Т. І. Олійник, А. С. Коваленко // Вісник Харківського аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. – 2011. – № 11. – С. 49–55.

5. Сердак С. Е. Принципи ефективного управління ресурсами суб'єктів господарювання / С. Е. Сердак // Академічний огляд. – 2008. – № 2. – С. 83–88.

6. Храмова Т. Г. Методология исследования социально-экономического потенциала потребительской кооперации / Т. Г. Храмова. – Новосибирск, 2002. – 374 с.